

ИНСАН ҺУГУГЛАРЫ ҺАГГЫНДА ҮМУМИ БӘЈАННАМӘ

ПРЕАМБУЛА

Бәшәр аиләсинин бүтүн үзвләринә хас олан ләјагәт һиссинин вә онларын бәрәбәр вә ајрылмаз һуғуғларынын танынмасынын азадлығ, әдаләт вә үмуми сүлһүн әсасы олдуғуну нәзәрә аларағ,

инсан һуғуғларына етинасызлығ вә нифрәтин бәшәријјәти дәһшәтә җәтирән барбаризм һәрәкәтләринә сәбәб олдуғуну вә инсанларын сөз вә етигад азадлығына малик, горху вә еһтијаҗдан азад олдуғлары дүнјанын јарадылмасынын бәшәријјәтин ән али истәји олдуғуну нәзәрә аларағ,

инсанын сон васитә кими истибдад вә зүлмә гаршы гижамә галхмаға мәҗбур олмамасыны тәмин етмәк үчүн инсан һуғуғларынын ганунун һакимијјәти илә мұдафиә олунмасынын зәрурилијини нәзәрә аларағ,

халғлар арасында мөһрибан мұнасибәтләрин инкишафыны дәстәкләмәјин вәҗиблијини нәзәрә аларағ,

Бирләшиш Милләтләрин халғларынын БМТ Низамнамәсиндә әсас инсан һуғуғларына, инсан шәхсијјәтинин ләјагәт вә дәјәринә, киши вә гадынларын һуғуғ бәрәбәрлијинә инамларыны тәсдиғ етдикләрини вә даһа җениш азадлығ шәраитиндә социал тәрәгги вә һәјәт шәраитинин јажшылашдырылмасына јардым етмәји гәт етдикләрини нәзәрә аларағ,

үзв дәвләтләрин БМТ илә әмәкдашлығ шәраитиндә инсан һуғуғларына вә әсас азадлығлара үмуми һөрмәт вә онлара әмәл олунмасына јардым етмәји өһдәләринә җөтүрдүкләрини нәзәрә аларағ,

бу һуғуғ вә азадлығларын характеринин там шәкилдә дәрк олунмасынын һәмин өһдәлијин һәртәрәfli јеринә јетирилмәси үчүн бөјүк әһәмијјәт кәсб етдијини нәзәрә аларағ,

БМТ Баш Ассамблејасы

Инсан һуғуғлары һаггында Үмуми Бәјаннамәни, һәр бир кәсин вә җәмијјәтин һәр бир органынын бу Бәјаннамәни рәһбәр тутарағ маарифчилик вә тәдрис јолу илә һәмин һуғуғ вә азадлығлара һөрмәт олунмасына јардым етмәси вә милли вә бејнәлхалғ сәвијјәдә тәрәггипәрвәр тәдбирләр јолу илә, һәм тәшкилатын үзвү олан халғлары, һәм дә онларын јурисдиксијасы алтында олан әразиләрин халғлары арасында үмумиликдә вә ефектив танынмасы вә һәјәтә кечирилмәсинә сәј җөстәрмәләри мәғсәдилә бүтүн халғлар вә бүтүн дәвләтләрин јеринә јетирмәјә җан атмалы олдуғлары вәзифә кими бәјан едир.

Маддә 1

Бүтүн инсанлар ләјагәт вә һуғуғларына җәрә азад вә бәрәбәр доғулурлар. Онларын шүүрлары вә виҗданлары вар вә бир-бирләринә мұнасибәтдә гардашлығ руһунда даврамалыдырлар.

Маддә 2

Һәр бир шәхс иргиндән, дәрисинин рәнжиндән, җинсиндән, дилиндән, дининдән, сијаси вә диҗәр әгидәсиндән, милли вә ја социал мәншәјиндән, әмлак, социал мөвге вә диҗәр вәзијјәтиндән асылы олмајарағ бу Бәјаннамәдә елан олунмуш бүтүн һуғуғ вә азадлығлара малик олмалыдыр.

Бундан әлавә, һәмин шәхсин мәнсуб олдуғу өлкәнин вә ја әразинин, һәмин әразинин мүстәгил, гәјјүмлуғ алтында олан, өзүидәрәолунмајан вә ја суверенији һәр һансы шәкилдә мәһдудлашмыш олмасындан асылы олмајарағ, сијасы, һуғуғи вә бејнәлхалғ статусундан асылы оларағ һеч бир ајры-сечкилик гојулмамалыдыр.

Маддә 3

Һәр бир шәхсин јашамағ, азадлығ вә шәхси тохунулмазлығ һуғуғу вар.

Маддә 4

Һеч ким көлә вә ја асылы вәзијјәтдә сахланыла билмәз; гулдарлығ вә гул тиҗарәти бүтүн формаларда гадаған едилир.

Маддә 5

Һеч ким ишҗәнҗәјә вә ја гәддар, гејри-инсани вә ја онун ләјагәтини алчалдан мұнасибәтә вә җәзәја мәрүз галмамалыдыр.

Маддә 6

Һәр бир шәхс һарада олмасындан асылы олмајарағ өзүнүн һуғуғ субъектлтилијинин танынмасы һуғуғуна маликдир.

Маддә 7

Бүтүн инсанлар ганун гаршысында бәрәбәрдириләр вә ганун тәрәфиндән бәрәбәр мұдафиә һуғуғуна маликдирләр. Бүтүн инсанлар бу Бәјаннамәни позан һәр һансы ајры-сечкиликдән вә белә ајры-сечкилијә һәр һансы җәһддән бәрәбәр мұдафиә олунма һуғуғуна маликдирләр.

Маддә 8

Һәр бир шәхс Конститусијанын вә ја ганунун она вердији һуғуғларын позулмасы заманы сәләәһијјәтли милли мәһкәмәләр тәрәфиндән һуғуғларынын бәрпа олунмасы һуғуғуна маликдир.

Маддә 9

Һеч ким өзбашына һәбсә, тутулмаја вә ја сүрҗүнә мәрүз гала билмәз.

Маддә 10

Һәр бир шәхс онун һуғуғ вә вәзифәләринин тәјини вә она гаршы ирәли сүрүлмүш җинајәт иттиһамынын әсаслылығынын мүәјјәнләшдирилмәси үчүн онун ишинин мүстәгил вә битәрәф мәһкәмәдә, там бәрәбәрлик әсасында, ашкарлығ вә әдаләтин бүтүн тәләбләринин җөзләнилмәси шәраитиндә бахылмасы һуғуғуна маликдир.

Маддә 11

җинајәт төрәтмәкдә иттиһам олунан һәр бир шәхс җүһаһы она мұдафиә үчүн бүтүн имканларын тәмин олундуғу ачығ мәһкәмә истинтагында гануни шәкилдә сүбут олунанадәк җүһаһсыз һесаб едилмәк һуғуна маликдир.

Һеч бир кәс милли ганунверичилик вә ја бејнәлхалғ һуғуға әсасән төрәдилдији заман җинајәт һесаб едилмәјән һәрәкәт вә ја һәрәкәтсизлик үчүн җинајәтдә иттиһам олуна билмәз. Ејни заманда җинајәтин төрәдилдији заман тәтбиг олуна биләҗәк җәзадан даһа ағыры тәтбиг олуна билмәз.

Маддә 12

Һеч ким шәхси вә аилә һәјәтына мұдахиләјә, евинин тохунулмазлығына, мәктублашмасынын җизилијинә, шәрәф вә һүфузуна өзбашына гәсдә мәрүз гала билмәз. Һәр бир шәхсин белә мұдахилә вә гәсдән ганун тәрәфиндән мұдафиә олунмағ һуғуғу вар.

Маддә 13

Һәр бир шәхс һәр бир өлкә һүдудунда сәрбәст һәрәкәт етмәк вә јашајыш јери сечмәк һуғуғуна маликдир.

Һәр бир шәхс өз өлкәси дә дахил олмагла истәнилән өлкәни тәрк етмәк вә өз өлкәсинә гајытмағ һуғуғуна маликдир.

Маддә 14

Һәр бир шәхс диҗәр өлкәләрдә тәғибдән сығынаҗағ ахтармағ вә бу сығынаҗагдан истифада етмәк һуғуғуна маликдир.

Бу һүгүг һәгигәтән дә гејри-сијаси җинајәт вә ја Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын мәгсәд вә принципләринә зидд һәрәкәт тәрәдилмәсинә әсасланан тәғибләр заманы истифадә олуна билмәз.

Мәддә 15

Һәр бир шәхс вәтәндашлыг һүгугуна маликдир.

Һеч ким өзбашына олараг вәтәндашлыгдан вә вәтәндашлығыны дәјишмәк һүгугундан мәһрум едилә билмәз.

Мәддә 16

Јеткинлик јашына чатмыш кишиләр вә гадынлар ирги, милли вә дини әләмәтләринә жәрә һеч бир мәһдудижјәт гојулмадан никаһа дахил олмаг вә аилә гурмаг һүгугуна маликдирләр. Онлар никаһа дахил оларкән, никаһ мүддәтиндә вә онун позулмасы заманы ејни һүгуглардан истифадә едирләр.

Никаһ, никаһа дахил олан һәр ики тәрәфин азад вә там разылығы оларса бағлана биләр.

Аилә җәмијјәтин тәбии вә башлығыа груп ваһидидир вә җәмијјәт вә дәвләт тәрәфиндән мүдафиә олуна һүгугуна маликдир.

Мәддә 17

Һәр бир шәхсин һәм тәкбашына, һәм дә диҗәрләри илә бирликдә мүлкијјәтә саһиб олма һүгугу вар.

Һеч ким өзбашына олараг мүлкијјәтдән мәһрум едилә билмәз.

Мәддә 18

Һәр бир шәхс дүшүнчә, виҗдан вә дин азадлығы һүгугуна маликдир; бу һүгуга өз динини вә етигадыны дәјишмәк азадлығы вә өз дининә вә инанчларына тәһсил, дуа вә дини вә ритуал ајинләр заманы тәкликдә вә ја башгалары илә бирликдә, ашкар вә ја фәрди шәкилдә етигад етмәк азадлығы дахилдир.

Мәддә 19

Һәр бир шәхс әгидә вә ону сәрбәст ифадә етмәк азадлығы һүгугуна маликдир; бу һүгуга манеәсиз олараг әгидәјә малик олмаг вә информасија вә идејалары дәвләт сәрһәдләриндән асылы олмајараг истәнилән васитәләрлә ахтармаг, әлдә етмәк вә јајмаг азадлығы дахилдир.

Мәддә 20

Һәр бир шәхс динҗығынҗаглар вә ассосиасијалар азадлығы һүгугуна маликдир.

2.Һеч бир шәхс һәр һансы бир ассосиасијаја гошулмаға мәҗбур едилә билмәз.

Мәддә 21

Һәр бир шәхс дәвләтин идарә олунамасында билаваситә вә ја азад шәкилдә сечилмиш нүмәјәндәләр васитәсилә иштирак етмәк һүгугуна маликдир.

2.Һәр бир шәхс өз өлкәсиндә дәвләт хидмәтиндә гуллуғ етмәк үчүн барабәр имкана малик олмаг һүгугуна маликдир.

Халгын ирадәси игтидар һакимијјәтинин әсасы олмалыдыр; бу ирадә өз ифадәсини кизли сәсвермә јолу илә, үмуми вә барабәр сечки һүгугу вә ја сәсвермәнин азадлығыны тәмин едән диҗәр ејнимәналы формалар әсасында кечирилән мүтамади вә сахталашдырылмамыш сечкиләрдә тапмалыдыр.

Мәддә 22

Һәр бир шәхс җәмијјәтин үзвү кими социал мүдафиә һүгугуна вә милли сәјләр вә бејнәлхалг әмәкдашлыг јолу илә вә һәр бир дәвләтин структуру вә ресурсларына ујғун олараг онун ләјагәтинин мүдафиәси вә шәхсијјәтинин азад инкишафы үчүн игтисади, социал вә мәдәни саһәләрдә һүгуглара маликдир.

Мәддә 23

Һәр бир шәхсин әмәк, сәрбәст иш јери сечмәк, әдаләтли вә јахшы иш шәраити вә ишсизликдән мүдафиә һүгугу вар.

Һәр бир шәхс һеч бир ајры-сечкилик олмадан ејни иш үчүн ејни әмәк һаггы алмаг һүгугуна маликдир.

Һәр бир ишләјән шәхс, әмәјинин лазым җәләрсә диҗәр социал мүдафиә васитәләрилә тамамланан, онун өзүнүн вә аиләсинин лајигли доланышығыны тәмин едә билән әдаләтли вә гәнаәтбәхш өдәнилмәси һүгугуна маликдир.

Һәр бир шәхсин һәмкарлар иттифагы јаратмаг вә өз социал марагларыны мүдафиә етмәк үчүн һәмкарлар иттифагларына дахил олмаг һүгугу вар.

Мәддә 24

Һәр бир шәхсин истирахәт вә асудә вахт, о җүмләдән иш җүнүнүн ағлабатан һүдуду вә өдәнилән мүтамади мәзунијјәт һүгугу вар.

Мәддә 25

Һәр бир шәхс онун өзүнүн вә аиләсинин сәһһәт вә рифаһыны тәмин етмәк үчүн лазым олан, гида, кејим, тибби хидмәт вә лазыми социал тәминат да дахил олмагла һәјат сәвијјәси һүгугуна вә ишсизлик, хәстәлик, әлиллик, дул галма, гоҗалыг вә ондан асылы олмајан сәбәбләр үзүндән јашајыш васитәләринин итирилмәси заманы тәминат һүгугуна маликдир.

Аналыг вә ушаглыг хүсуси гајғы вә јардым алмаг һүгугуна маликдирләр. һәм никаһ нәтиҗәсиндә һәм дә никаһдан кәнар доғулмуш ушаглар ејни социал мүдафиәдән истифадә етмәлидирләр.

Мәддә 26

Һәр бир шәхсин тәһсил һүгугу вар. Ән азы ибтидаи вә үмуми тәһсил пулсуз олмалыдыр. Ибтидаи тәһсил иҗбари олмалыдыр. һәр кәс техники вә пешә тәһсили алмаг имканына малик олмалыдыр, али тәһсил дә һәр кәсин габилијјәти әсасында һамыја ејни дәрәҗәдә мүјәссәр олмалыдыр.

Тәһсил инсан шәхсијјәтинин там инкишафына вә инсан һүгуглары вә әсас азадлыглара һөрмәтин артырымасына јөнәлдилмәлидир. Тәһсил халглар, ирги вә дини групплар арасында гаршылыглы анлашманын, дөзүмлүлүјүн вә достлуғун мөһкәмләндирилмәсинә вә Бирләшмиш Милләтләрин сүлһү горума саһәсиндә фәалијјәтинә јардым етмәлидир.

Валидејнләр өз азјашлы ушагларынын тәһсил нөвүнү сечмәкдә үстүнлүјә маликдирләр.

Мәддә 27

Һәр бир шәхс җәмијјәтин мәдәни һәјатында сәрбәст иштирак етмәк, инҗәсэнәтдән һәзз алмаг, елми тәрәггидә иштирак етмәк вә онун фәјдасындан истифадә етмәк һүгугуна маликдир.

Һәр бир шәхс мүәллифи олдуғу елми, әдәби, вә инҗәсэнәт әсәрләринин нәтиҗәсиндә мејдана чыхан мадди вә мәнәви мәнәфәләринин горунмасы һүгугуна маликдир.

Мәддә 28

Һәр бир шәхсин бу Бәјаннамәдә әкс олунамыш һүгуг вә азадлыгларын там тәмин олунадуғу социал вә бејнәлхалг дүзүм һүгугу вар.

Мәддә 29

Һәр бир шәхс јалныз онун азад вә там инкишафы мүмкүн олдуғу җәмијјәт гаршысында вәзифәләр дашыјыр.

Өз һүгуг вә азадлыгларыны һәјата кечирәркән һәр бир шәхс јалныз елә мәһдудижјәтләрә мәрүз гала биләр ки, онлар ганун тәрәфиндән

диктарларинин һүгүг вә азадлыгларынын танынмасы вә һөрмәт олунмасынын тәмин едилмәси вә демократик чәмијјәтин әхлагы, ичтимаи асајиш вә үмуми рифаһ тәләбләрини өдәмәк мәгсәдилә тәјин едилмиш олсун.

Бу һүгүг вә азадлыгларын һәјата кечирилмәси Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын мәгсәд вә принципләринә зидд олмамалыдыр.

Мәддә 30

Бу Бәјаннамәдә һеч нә һәр һансы дәвләтә, шәхсләр групуна вә ајры-ајры шәхсләрә Бәјаннамәндә елан олунмуш һүгүг вә азадлыгларын мәһвинә јөнәлмиш һәр һансы фәалијјәтлә мәшғул олмағ вә ја һәр һансы һәрәкәти төрәтмәк һүгүгунун верилмәси кими тәфсир олуна билмәз.